

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu:

Internacionalizace, spolupráce, inovace, reflexe a evaluace v přípravě budoucích učitelů

Registrační číslo:

CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_068/0015764

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0 ve variantě BY-SA

První bojkot....

K přímému úderu proti německým Židům Hitler nepřistoupil okamžitě, neboť si potřeboval zajistit absolutní moc. V cestě mu stála většina vlády, prezident, ale i nespokojení vlastní lidé. Nacionálně socialističtí radikálové v regionech, zejména bojůvky SA, pokračovali v násilných útocích proti Židům a jejich majetku a neoficiálně bojkotovali židovské podniky. V prvních týdnech po Hitlerově jmenování kancléřem se nové vedení státu snažilo zvládnout a částečně usměrnit probíhající dění. Byl to však právě Hitler, kdo po dlouhou dobu rozdmýčával plameny antisemitismu a sám navíc zastával ostře antisemitské názory. Německé veřejné mínění se však nestavělo k násilí v ulicích příznivě a nadto hrozilo, že Spojené státy americké v reakci na protižidovské útoky nacistů vyhlásí bojkot německého zboží. K tomu například vyzývaly četné židovské organizace, především American Jewish Congress, což německou pokrizovou ekonomiku velmi citelně zasáhlo.¹

Dvacátého šestého března Hitler, zčásti pod tlakem radikálních nacistů „zdola“, rozhodl o celonárodním bojkotu všech židovských podniků. Pro účely „praktického, systematického provedení bojkotu židovských obchodů, zboží, lékařů, právníků“ byly ustaveny místní akční výbory. Bojkot měl překročit hranice měst na venkov a dosáhnout i „do nejzapadlejších vísek“. Podobné akce neměly do té doby obdobu a byly předzvěstí blížících se vln diskriminace, násilí a teroru. Bylo však již po parlamentních volbách, a i konzervativní členové jeho druhého kabinetu zastávali názor, že něco takového k „národní revoluci“ prostě patří.²

Zahájení bojkotu bylo stanoveno na sobotu 1. dubna a povětšinou již „zglajchšatované“³ noviny v těchto dnech vytrvale tvrdily, že se jedná nutná „protiopatření“ NSDAP i Německé říše odpovídající na „bestiální kampaň“ údajně vedenou Židy a stoupenci socialistických a komunistických stran v zahraničí. Nacionálně socialistické organizace kupříkladu apelovaly na „své“ ženy, aby ostatním radily nekupovat u Židů. V pátek večer vystoupil Goebbels s rozhlasovým projevem, v němž sobotní bojkot ospravedlňoval. Mimo jiné znovu upozornil, že bojkot začne 1. dubna v deset hodin dopoledne a neskončí dříve, dokud ho vůdci neodvolají. Hitler v projevu, který vysílal celostátní rozhlas, poznamenal, že „hříchy Židů nejsou zapomenuty“.⁴

V průběhu celého týdne před určeným datem noviny houfně přinášely zprávy o aktivitách Židů doma i v cizině, a připravovaly tak půdu pro sobotní vyhlášení akce. Vycházely podrobné pokyny k tomu, jak postupovat proti židovským podnikům a poskytovatelům služeb, včetně poučení ohledně typu nápisů na transparentech, jež se objeví v ulicích a před obchody. Ve velkých městech bojkot směřoval zvláště proti obchodním domům, z nichž mnohé vlastnili Židé. Ve Stuttgartu i jinde si příslušníci SA předem zajistili seznamy jmen a adres židovských firem a budov, ve kterých sídlily kanceláře židovských vykonavatelů intelektuálních povolání, a během kolika minut po začátku akce nalepili k označení u vchodu slovo „Žid“.

¹ REUTH, Ralf, Georg. *Hitlerova nenávist k Židům. Kliše a skutečnost*. Praha 2011, s. 224. ISBN 978-80-249-1519-7.

² KERSHAW, Ian. *Hitler. 1889 – 1936: Hybris*. Praha 2004, s. 459. ISBN 80-7203-581-9. I když již 13. června 1933 konstatoval bavorský říšský místodržitel von Epp poněkud tristní skutečnost: „Probíhá otevřená válka SA, SS, a policie proti státu“. Na jaře roku příštího si roztrpčeně stěžoval na možnosti nejrůznější stranických i straně přičleněných organizací ovlivňovat vývoj událostí mimo či s úplným vyloučením státních orgánů. Von Epp sám s tím nemohl mnoho dělat, neboť postrádal významnější stranické zázemí. Místodržitelé, kteří disponovali i vysokou funkcí stranického vedoucího, se velmi rychle stávali téměř neomezenými vládci svého území. Hitler sám je na konferenci říšských místodržících 22. března 1934 nazval vícekrát říše. Prý záleží jen na nich, co ze svého mocenského postavení získají. BROSZAT, Martin. *Der Staat Hitlers. Grundlegung und Entwicklung seiner inneren Verfassung*. München 2000, s. 149n. ISBN 3-423-30172-4.

³ Gleichschaltung (usměrnění) – výraz pocházející původně z elektrotechniky, nacistickou propagandou používaný k označení srovnání svazů, organizací, stran a konečně i každého jednotlivého občana s nacionálně socialistickým režimem. ZENTNER, CH., BEDÜRFITIG, F. (Hrsg.): *o. c.*, s. 216.

⁴ REUTH, Ralf, Georg. *o. c.*, s. 224.

Členové SA, někteří se zbraněmi v rukou, hlídkovali u dveří obchodů a pokoušeli se, byť ne vždy úspěšně, zamezit všem ve vstupu. Bojkot se přenesl i do menších měst a na venkov, zejména všude tam, kde bylo možné najít Židy a ostentativně je bojkotovat. Tisk vítězně popisoval dosažené úspěchy a významně zdůrazňoval případy, kdy souhlas s probíhajícími akcemi projevili i nečlenové nacistických organizací. Vedle hesel jako „Nenakupujte v židovských obchodních domech“ nebo „Nechod'te k židovským lékařům“ zaznívala i mnohem nevybíravější varování. Návštěvník z ciziny musel v tehdejších německých ulicích nabýt dojmu, že tamější Židé nemusejí čelit jen nenávisti, ale i útokům na vlastní život. K násilnostem docházelo ve větší míře, několik Židů přišlo o život a jiní se postavili na odpor. Hans Schumm, židovský advokát z Kielu, postřelil jednoho z nacistů, kteří se snažili narušit svatbu jeho sestry. Byl zatčen, a když se rozneslo (jak se později ukázalo, nebyla to pravda), že dotyčný výtržník zranění podlehl, jeho soukmenovci vtrhli – či spíše nechali se od policie vpustit do věznice a v cele Schumma zavraždili. Jiného advokáta a současně předsedu Sdružení židovských veteránů v Saské Kamenici příslušníci SS odvěkli do lesa a zastřelili, v Plavně byl zabit židovský obchodník.⁵ Židé byli také s velkým halasem bráni do „ochranné vazby“ a posíláni do koncentračních táborů. Na většině míst však lidé nereagovali tak vstřícně, jak nacisté doufali, a ve větších městech někteří lidé i chodili do židovských obchodů demonstrativně nakupovat. Ve Frankfurtu nad Mohanem větší obchody většinou neotevřely, a nacisté tak nedostali příležitost tropit velký povyk. Také dveře mnoha menších krámků zůstaly zavřené. Z širšího pohledu se historikové převážně shodují na tom, že bojkot se u běžných Němců nesetkal s ohlasem a že sami nacisté ho v zákulisí pokládali za neúspěch, neboť veřejnost pociťovala k obdobným propagandistickým metodám nechuť. Ve skutečnosti v den bojkotu občané většinou nepředvedli nic, co by připomínalo antisemitský zápal jejich vůdců. Antisemitismus měl sice v Německu kořeny, avšak ještě nějakou dobu trvalo, než se z nich nacistům podařilo něco vypěstovat.

Už odpoledne v den konání bojkotu Goebbels nařídil prozatímní „přestávku“ a to od půlnoci, s tím, že – jak řekl – se do středy uvidí, zda „bestiální propaganda“ proti Německu ustane.⁶ Ačkoli ve svém deníku líčí průběh a důsledky bojkotu s nadšením⁷, postojem veřejnosti si zdaleka nemohl být jist.⁸ Vyhlášená akce však jasně vyjádřila postoj režimu k Židům. V jejím podtextu stálo nenávistné sdělení, že Židů je v některých profesních a živnostenských odvětvích nadbytek a že je třeba zlomit jejich vliv. Nadále nemohlo být pochyb o tom, že jestliže do té chvíle antisemitismus tvořil okrajovou oblast nacistických zájmů, nyní se přesouvá do jejich středu. Profesor Victor Klemperer, který pro svůj židovský původ přišel o místo na univerzitě, si 25. dubna 1933 poznamenal do deníku, že Němce jako národ za nijak zvlášť velké antisemity nepokládá. „*Osudem Hitlerova hnutí je bezpochyby židovská otázka. Nechápu, proč je pro ně tenhle bod programu tak zásadní. Způsobí jejich zánik. Ale my zajdeme s ním.*“⁹

⁵ KLEMPERER, Viktor. *Deníky 1933 – 1941. Chci vydat svědectví I.* Praha – Litomyšl 2002, s. 21. ISBN 80-7185-463-8.

⁶ „Dnes bojkot, pak lhůta do středy.“ Dostupné z: <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/index.php?id=dfg-viewer&set%5Bmets%5D=http%3A%2F%2Fcontent.staatsbibliothek-berlin.de%2Fzefys%2FNSNP2719372X-19330401-0-0-0-0.xml>, stav 15. 9. 2018.

⁷ REUTH, Ralf, Georg. (Hrsg.): *Joseph Goebbels Tagebücher. Band 2: 1930 – 1934.* München 1999, s. 789nn. ISBN 3-492-04115-9.

⁸ KOONZOVÁ, Claudia. *Svědění nacizmu.* Praha 2009. s. 202. ISBN 978-80-7249-233-6.

⁹ KLEMPERER, Viktor. *o. c.*, s. 23.